

A.C.C. N.R. 1587

Landskap Västergötland Upptecknat av: Jöns Olofsson
Härad: Kungälvs härad Adress:
Socken: Enslöv & Värje Berättat av:
Uppteckningsår: 1924 Född är i

- Uppteckningen rör
1. Kalvagat.
2. Grevagårdar.
3. Öljehattar i
4. slag.
5. nyckelbitar.
6. Örörskedis
7. Dille meddyg.
8. Fran Össbergs
9. "Gomone galt."
10. Fran Högestorp
11. Hur vikenvarna slögs ned Augnabonnes
12. Hjärtat

Skriv endast på detta sida!

Lantbrukaren Edward Olsson
Gulltorp, Hällestad, berättade:

Målgart.

gick det en i Fräknekärret här
på Gulltorpsmark. Han hade hade
en röd järnstäng på axeln och
skrek: "Mål rätt, mål rätt!" Den där
målgnasten kunde även gå där
i form av en so eller som en
liten gubbe klädd i "småll-
niskerock" [= långrock].

(58, 81.)

Gengångare.

af backen vid lugnet [ett litet
ställe nära Gulltorp] körde en
gubbe ihjäl sei, när han körde
med ett järnlass. Sen ha de hört
gubben många gånger där i backen
med sitt järnlass.

Skatter.

Länge söderut vid vägen ligger
en stor sten som är flat ovanpå.
Under den ska det ligga skatter.
En dräng från Gulltorp grävde
för att få tag i dem men blev
rädd och slutade upp. Backen
där på vägen kallas "Hjärtskämme-
backen" emedan det är lite mörkt

där i skogs dungen. Kanske också den där gubben, som strämlor med järnlasset bidragit till namnet.

Före lantbrukaren Joel Andersson, "Röddarn" Falberga i Hällestad berättade:

Slag.

På ett berg på Falberga ägor finnes lämningar efter en fornborg från hednatiden. Där finnes en lång mur, 33 m., samt ett par mindre rester av murar. Allt samman beskrivet i min redogörelse till riksantikvarien,

(Förades)

på värstupdrag förmannningarna inom
över mina efterforskningar efter
förmannen i Finspånga Läns
härad. Norr om Skansberget, som
det kallas, ligger "Tullerhuset --
berget" vid sjön Lien. I en dal
mellan dessa berg nära sjön —
Nälen skall ett slag ha stått.
De båda stridande partierna "läg-
dā ene på Skansberget & dā andre-
på Tullerhusberget, där låg di å-
hike på varandre & såna gick di
ihop & slogs i dorn "[dalen]" De
fallna ska ligga begravna där i
dalen, ty där syntes källar och
gräppar men de är överväxta nu.

Jordbyte.

"Lars Lärpe fall" [Larstorp] kallas

ett område med skog vid Halm-
sjön sydöst ut från Solberga by.

"Gren Orses mo" [Gren Olssons-] är ett
annat område söder därom. Dessa
båda ska solbergaborna ha gett
åt en "krissherr" på Borggårds-
 bruk [s. o. därom] för att de skulle
slippa gå ut i krig. Hör till Borg-
gård än i dag. Det ser inte o-
möjligt ut, att det hör till Sol-
berga, "för skeena [rägångarna]
går lite krockigt."

Tidsbild.

"Usch va di sáp å levde här
i Solberge fär i lin. En gång,
när min farfar skulle köra
"brännekörna" te grova, när

ho va dö, så sät di så hemskt
i gamle bynn. När han så gick
å skulle sätte för så mötte
han kärnga fast ho va dö. Men
då skunde han ej allt å sätta
förl. Si kärnga ho vänte. Men
sän te kärnga, släkan, han va
så fuller, när di kom ner te
Hällste körke, så di fick hava
in honom i gäschiveregårn mä
begravninga pågick.

"Ja, månge å bänna sätter äpp
tina galbite."

"bynn = byn 2) sätte förl = spänna
förl hästarna. 3) vänte = vänthalde)
4) sän = son. 5) gäschiveregårn =
= gästgivaregården.

Östergötland
Uppr. 1924 av G. Olsson

LUND'S UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Lantbrukaren Hjalmar Petters-
son, Lundby, Risinge socken visade
mig hacketens fornlämningar, efter
vilka jag var på spåning samt
meddelade:

Lilla Lundby

kallas ett område vid sydöstra
sidan av Sundsängen, en ång
söder om Lundby och nära Dovers-
lund [smalaste delen mellan viken
Dovern och oflan] Där shall
två av Lundbygårdarna ha
legat förr i tiden men folket
dog ut, digerdöden "Sän varit
di lessne på te ha gale [gårdar]

8

därnere utan lunbyra, skjässpallana
å össbyra [inbyggarna i byarna
Lundby, Össby och Skäftesfall]
å dele området å så la di gåla
där Lundby är nu".

[Vi besökte platsen och beskådade
en del gräppar där i hagen som shall
vara efters källarna vid Lilla Lundby.]

Ingen röder

"lämnas

här!

Från Össby.

"Imeberga" kallas den höga berg-
kullen som ligger norr om de södra
gårdarna i västra Össby. Däruppe

Dagsfället
Tingspanga stånd
Bisjö i Västra om
Mjölby år 1924

1587 Gustaf Olsson 9
LUNDs UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV 9

hade man midsommarskång
och där eldade ungdomen maj-
eld, som syntes vida omkring.

"Gräpplemässeskörke" är
en insänkning i berget ett bra
stycke nordöst om västra Össby.
Besök avlades å platsen. Det
vistade sig vara en frantill 6m.
med håla som orsakatnade inåt.

Man kunde ej upplysa om an-
ledningen till namnet.

Lantbrukaren Olof Olsson
i Ragnstorps meddelade

"Gammal galt"
kallas en stor sten som står vid

stranden av Glan mitt för Skäftefall. Den stenen skulle ha varit gränsmärke mellan byn Dammars och Angnäs ägor förr men sen ha ägoförhållandena ändrats.

Fran Dovers torp.

Vid denna by på västra sidan om viken Dövern finns många gruvor som arbetades i förr. Vid vägen från Dovers torp till Grevängen finns en ring i ett berg.

Där skola arbetarna ha hållit qudsfjäist innan de gått ned i gruvorna.

Det är också en sägen att de haft en begravningsplats där för länge sedan.

Skogsvaktaren A. F. Öster

berg, gammal trotjänare på
Åfsunda gods i Risinge ställdes
till mitt förfogande en dag av
ägaren till pf. Ö. var en särdeles
gemyllig gubbe och vi riktigt
trivligen. Han visade fornläm-
nengarna vid Ängnäs samt be-
söktade de sagner han hört.

När vikingarna slog
med ängnåsbanden

En gubbe, säm va släkt má
möj å hette Karl Fredrik Öster-
berg berätte, att han hade en
silverkappe [bägare] säm han ha
drucke månge hundrade sevel

u, när du drog vinternota på
flan. Då sa han du hitté järn-
huler mä länke [länkar] i, å de
fick dämnnota [noten]. Då
va utanför berghälla ne Ängnäs.

"När kom du i vattnet fråga ja".

"I då va när vikinga slog mä
Ängnäsebonnen, men han fridde
sej [försvarade sig] för berget va
för".

LUNDSS UNIVERSITETSFOLKMINNESARKIV

Digerdöden.

De ha sagt, att när digerdöden
gick fram så dog folket ut, så
att det bara blev en hvar.
Risinge socken och en i Vånga
socken. "Men antingen då va
har eller funkimmer i Vånga
eller Risinge vet ja inte men
di va uta vandere [vadadera]
slaget. Men di sam varst över
di möttes ve Dövers torp å
di slog ihop sej å varst efti far,
å sän varst då mer mänsker
i socknena."

Majeld.

p. (M. L.)

"Väster ut mot gamma ägor

men på Ingåns mark finns ett
berg som heter Ulverget. Där
sågade de majeld förr. Där
ska även funnits ett utsikts-
torn men några lämningar är
det intet nu efter detta torn.

Vällers grotta

På muren och Betlehem åro
två torp nordväst ut från Örsunda
nära Näsbyjön [Risinge]. Mellan
dessa torp ligger ett berg som
kallas Vällers berg. Där finns
en liten grotta, endast några
alnar i fyrkant. Där ska en
ljuv som hette Vällter ha bott.
"Hon hade ihopp' et" [intima
förbindelser med] med en

LUND UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

hustru i Näsbytorp, och hon satte upp ett lakan när hennes man var borta. "Då säg Vallter å såga han sej te [gav sig inåg till] häringa" Sedan tog de Vallter till fångar vid grottan.

"I den gratta sår [sor] ja å en kamrat e natt, när vi gick från ett kallas"

"Aftasårga"

[afton-sorgen] kallas en backe på vägen norr om Ingås. Här fanns det namnet av torparna, som fann gjorde dagsverken vid Ingås och varo trötta när de skulle gå uppför backen, nära

78 16

1863

de skulle gå hem om kvällarna.

[Agnäs var förr egen gård
men är nu arrendegård under
Årsunda gods.]

LUND'S UNIVERSITET'S
FOLKMINNESARKIV

Före lantbrukaren Fredrik
Grennan, Grannyr, Västra rocken
berättade.

Pestkyrkogård.

Norr om gården på en kulle
finnes några små kullar. De
ha sagt att där är en "pest
körkål" där de begravde döda
människor döden gick.

[Vi besökte platsen ett par hundra
meter norr om gården och sågo
de små kullarna som egentligen
är jordblandade höjen och med

rannolikhet stamma från järn-
tiden och äro gravar.

Det är anmärkningsvärt hur
starkt minne digerdöden lämnat
efter sig i häradet och särskilt
i Vånga. Den måste ha härjat ~
mycket här. Tydligt är dock att
minnet av senare pester även
tillagts digerdöden.

Jämför mina båda föregående ~
samlingar samt vid från 1922 & 23.

Framskaten.

Sydliga delen av Vånga [sam-
stater till sjön Roten] som inne-
fattas av vad som hör under
Grensholmens gods [även Rosen-
dal, Torslunda de bortlägna går-

darna Brink, Ruketorp och Södra
m. m.] hörde för länge sen till
Ö. Skrukeby socken på andra sidan
Roten. Här dock var i Vånga anses
ännu Grensholmsgodsets innervärare
vara knappast hörande till Vånga,
och tydligt är att godsets torpare ~
och släkter ej fått blanda sig med
släkternas av självgående bändes
i det övriga Vånga. Godsets am-
räde kallas Grensholmskaten.

Jag har hört att en dag, det är
nu många många år sen, satt
Olof Hanssons hustru i Berga,
Anna-Skira, och talade om, att
han var av "Vikakesläkta" och
var stolt över det. Då undrade
pigan, vad hon kunde vara av
för en släkt. Då sade bond -

20 20

hustrun i ringa kanten tan: "Du,
läle åm dej, du såm bare ä ifrån
skaten". Se pigan hon var från
Grensholmsgodset och det var —
luktfyndigt med att inte vara av —
någon släkt alls.

"Vikakesläkta"

skal vara en särskild släkt inom
Vätga och nam har sin upprinnelse
långt borta i tiden. Den skal ha —
fatt namnet, för att den var i
särskilt stammodig av sig —
och så, för att den bakte så
"vile" [vida, stora] kakor [biöd-].

In dag säges, att den och den
skal vara av "Vikakesläkta" men
inte den och den. Så man söker

hålla reda på det. Om man nu verkligen kan det. Men den släkten skall vara en infödd vänga-släkt. Man säger att i den släkten skall alltid finnas två personer som har "gjest här å koninöga" d.v.s. ögon med röd pupill. Sådana personer kallas albinor.]

"Bläckrotssläkta"

skar vara en annan släkt här i Vänga som inte är så fin och gammal som den andra. "Bläck-Nisse" var en av den släkten och "Olle i Falla" ska vara utav den.

släkten. Jag har även hört att en
kvinnan här i Vånga var org mör en
av släkten skulle gifta sig in i
hennes släkt. "Ja tänkte jag skulle
blå i må di där stöcke bläck-
räträ" sa hon.

Vargberget

är ett berg nära Kylehult. Där ska
vara en grotta "sinn då ska finnas
bå [både] elländer åanne [annat]
i.

Harry Karlsson, en 16 årig ~
pojke från Mariedal under Gien-
holmen var med mig under två
dagar. Var mycket intresserad
och visade de fornlämningar

han visste om. Hans anvisningar ledde till upptäckten av en fornborg samt en del andra fornlämningar som man ej äretat känt om förrut, varan talas i redogörelsen för fornlämningarna.

Harry berättade även vad han hört säger. Skall vid tillfälle kontrollera efter äldre personer.

Helvetets portar

kallas en trång passage på den lilla skogsväg som går ut väster från stället Kälfallet.

{ Vi voro där. Där var en smal passage på vägen och en vid siden åtskilda av bergknallar. Där i

märketen hittade vi i färborgen, som ej förrut var känd.

Kolerakyrkogård

Söder om Mariedal alldesles nære vid Rotens strand finnes en kolerakyrkogård. Det var quppen Södergren från Källfallet, som å dö för några år sen. De begravde de döda i lårar så han.

[Där fanns över en del små kullar och fördjupningar på en liten slätt vid stranden.]

När därtill påträffades av en härdelse ett förrut ej känt gravfält, som består av rösen och stensättningar från järnåldern].

Färre rättarens Samuelsson
som nu njuter sitt atium efter sin
tjänst under en lång följd av år
vid Örens holmen under såväl ~
greve Spens tid som under nu-
varande ägaren baron Manner-
heim, bebor en liten trevlig ~
ryggåsstuga nära bryggan. Jag
uppsökte den gamle väder i fjol
och han vidare ^{och han vidare förmåttningarna och be-} -
~~och i år, ty det är valgårande~~ ^{nattade} att häffa en människa, som är ^{detutom:}
fullkomligt nöjd, trots att ena
handen för många år sen fick ~
affas. Samuelsson visade hög-
gravfället i Sjöängen [på över 80
gravar] den mäktiga ruinen, läm-
ningarna av den medeltida borgen
uppklättad på ett svartillgängligt

var förtöjd i början av 1500-talet
eller kanske äldre sannolikt under
landsfördävarens Magnus Svens lands-
flykt. Vidare födde mig Samuelsson
ett litet stycke åt öster utmed
stranden. Därinne i den tätstämnå-
shogen vände han på ett par
gravar ett par meter tvärs över
med stenhällar i. Troligen är det
två förtörda forngavar. (Om
dessa berättade Samuelsson)

Skatt

När den gamla borgrunen i docken
är ~~det~~ har ^{som} kallas "Gra-
vera" och de trodde det var
skatter i dem. Det skulle en
gubbe som hette Bångt se
efter. Han gjorde alltså där

och skall också ha fått tag i
en gullkrona. Men när han var
kommen så långt fick han utes
på Rotens vatten se en höna
hamma dragande med ett halm-
lax. Bengt stök till och så
var kran an borta.

Torparen A. P. Olsson; Backen
under Grensholmen gav mig sådana
upplysningar att jag färtäffade
fornlämningar på fyra ställen,
som ej föret varo kända. Han
meddelade även på den korta
stund, som jag halade vid honom:

När rotatien kom.

Min farmor var född 1800 vid

Brink [nu lorthagen gård under
Grens holmen]. Hennes mor var
dotter till en rättare vid Fin-
spång. Den rättaren fick ett enda
protalis av en soldat, som varit
med i kriget. Det var det första
protalivet där i trakten. Men det
satte rättaren och fick mer protalis.

Öknamn

När ungdomen från Grensholms-
skaten och det övriga Västra kommo
samma kallade de varandra åk-
mann. De från Grensholmen namnades
"skatunge", men så kallade de
de andra för "krökunge" ja, det
kunde nog hända att även
åldre gav det.

Lantbrukaren Karl Nilsson

i Berga visade mig den byns
många fornminnen samt med-
delade en rägen som han hört:

Om krig.

"Pälackera [polackarna] va
här å kriget å da la di äpp sten-
revla, såm ligger här. I nä Pär
Jahåp odle Sölbäcketäppa åt
äss, så ville Johan Månsa vale
må för han ga sej hanna på att
då va jölgoss [jordagods, skatter]
där i backen.

[Sonenrevlar är långa stenrader
tidigare från forntiden, och varan

många finns på denna häjd å
Berga Skattegårds ägor sammans
med flera stensättningar.

Där finnes även en
På den backen är "värnagrisen"
Jättesten

som skall vara slungad av en
jätte på Vänga kyrka men inte
hann fram. Den har en ovärendad
form och nära 2 m. hög.

Lantbrukaren Alfred Olson
i Balderums Södergård utpekade
den byns många fornlämningar
och berättade det han hört.

Avgätningsplats

skall det ha varit i hagen vid ett litet berg sydväst om byn.

[vid berget syntes ett 80-tal små råsen tydlig syngravar, alltså ett nyupptäckt gravfält]

Ett grav.

På Balderums ägor vid stället Odensnäs [namnet uppkommet i senare tid] ska det vara en general eller kung begravet, ellers om det var en "storkersting"

[Det är en farngrav som tårn blivit förstörd genom sprängning för flera år sedan]

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Lantbrukaren Anders Hansson
i Boberg ^{Västra} meddelade:

Om Boberg.

Byn Boberg skall förr vara ha varit en odling under Sättra och vid B. blott fannits en bod eller skul på ett berg. Den hände sig att ägaren av Sättra [by nordväst därom] hade en flicka och en pojke.

Pojken örvde i hemman Boberg och flickan i hemman Sättra. [nyster örvde ju hälften mot bras] Men ändå så tillskansade sig pojken ett stycke av Sättra, sär att Bobergs

Färre handbrukaren Karl Larsson i Restads Herrgård besökte även i år. Det är en man som vet, vad han vill, och är typen för en självständig och räcker svarande. Beredvilligt medföljde han, när vi klättrade uppför branta terrängen till fornborgarna på Vete klint och Singel klint norr därom, en särdeles svår terräng. Han meddelade dessutom. Han visade fornborgarna på Vete klint och Singel klint norr därom byn och berättade: Dalkarlar

byggde manbyggningen på Restads herrgård [ej långt från Restad] och ibland hände det hänt att de gjingo ut Restad för att segra ett slag

JF 35

Det tyckte inte göstadherren om.
Men da varit dalmåsarna orga och
sade basen: "Vi ska nog göra rätt
för oss." Så när de höll på och
sprängd där för byggnagens skull,
så la de in ett skatt i källar-
våningen och det var så kraftigt,
så att de ren fingo hålla på med
att laga i tre veckor, det säm gick
sönder då. Ingen kunde hamna
på dem med att ha gjort det med
vilje.

Dalkarlar ska även varit med
om att bygga Tingspöngs slott. De
varo inte så noga om rasterna togs
på bestämd tid. "Ni ska gå efter
klockan" sa förvaltare Detlof. Närta
gång klockan ringde lagade dal-
karlarna så att de hade en sten

uppfirad högt uppe. Här så det -
ringde släppte de tvårt allting -
och låto stenen ramla ned och hä
vänder alla ställningarna. Se,
de skulle ju gå efter klockan.

[Detta af Odelstjerna var författare
vid Finspang i början av 1800-talet. Finspang
satt doggade dock på 1600-talet. G.O.]

En skomakares grav.

En skomakare shall vara be-
gravd på Fredrik Karlstans gård i
Holstad [grannby till Restad] under
en uppriktsten, men vad det
var för en skomakare, vet jag
inte, eller vad han gjort, han
inte kom i vigid jord.

1587

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

37 JZ

Restad är en liten by vid
Åbyfjorden i Skåne.

Bjordning

Restad, som är en liten by och
ligger på ett ställe som generalskaps-
bladet utvisar [med Holstad i en
rad på andra sidan om en bok] och
hade bystämma med bytrumma
och bjordning. 1918 överläts by-
ordningen med trumma och by-
läda till Nordiska museet, men

en avskrift av byordningen finnes som Karl Larsson hade.

Ordningen är upprättad den "27
Maii 1788". Enligt densamma väljs
byfogde var valborgsmässodag
och ha ett kobete) i Restads sam-
fällda høilage för sitt besvär. I
denna høilage skulle bonderna hava
på bete 27 kor för var tullt hemman
och 18 för halvgården. Härst räknades
sam 2 kabete, 2 kalvar var 1 kobete
och 4 får var lika med likat med
1 kobete. Dräffen för förselser,
djur sam gingo på odygga o. s. v., var
i allmänhet 3 skilling och dubbelt
för varje gång upppehende ågde rum.

[Det fanns även ordning för
byfogden. Den och byordningen skall
avskrivas vid tillfälle]

(Olaf)

Fäne lantbrukaren Nilsson
i Lunkersstad.

Jättesten

har funnits en strax öster om den
nydligaste gården i Lunkersstad.

Den stenen shall jädden på Vete-
klint slungat på jädden på store
berget i Lunkersstad som är strax
inill där stenen låg. Men denne
Lunkersads jätte kastade "luse-
sten" på Vete klints jättefnes. ✓

Men för den 30 år sen, när de byggde
ladugård vid Mellangården sprängdes
jättestenen i Lunkersstad bort.

Mål gast.

har det sprungit en i Bobergs -
mossarna och han skrek: "Här är rött,
här är orött" De ha sett att det
har lyft där och det var orött dolt
vid skifte där.

Lönnbränneri.

Vid Rudsjön den lilla sjön öster
om Tunkerstad ska en ha lönn -
bränt brännvin "å där syns näre ~
stone än, såm en kan sätta egyste
över

Även har de lönnbränt röder -
ut mere vid sjön Florken.

F. nämndemannen Nils Nils-

son i Tolskepp uppe i skogs-
bygden med delade

Från digerdöden.

På en åkerlycka vid västra sidan
av byn av byn, som än i dag kallas
"Dölycka" begravdes de som dog
i digerdöden och hagen, som går
in till, kallas Döhagen.

Lantbrukaren Pål Johansson
äger en sked av gammalt silver
med utsirat skaft samt brett
skedblad med bladornament.
Det är en rägen, att den skeden
tillhört en kvinna, som över-

48
49
levde digerdöden. När hon sen
vart gammal och skulle dö "så
lät ho bäre ut sej i s lök —
sång å ønske att ingen skulle få
uppleve va ho vott må äm, när
kora [korna] stog omjölkede å
dog utå då."

Skeden shall gå i av hell —
den inom släkten som heter —
Pål och det har den gjort så —
längt man kan minnas tillbaka

[Att döma av skedens utseende är
den väl gammal men givetvis inte —
från 1350 då digerdöden gick. Tydligen
och hancke mest bevaras sägerna om
"digerdöden" minnet av öven senare
pesten.] Att en tradition önda från —
1300-talet oavbrutet fortplantat sig
har mög sina snärigheter.]

Midsommarsstäng

fanns i Tolskepp på R.P. Karlsons
gårdsplan, där ungdomen sam-
lades. Togs bort vid tiden för
laga skiftet, sannarbart sleet 1870.

Lucia.

Pål Johansson far sade, att
någon sprang ulklädd Lucia -
morgonen omkring i gårdarna,
och sade han skulle ha 7 frue-
kostar. Han fick mat i stugorna
Den som kom sist upp fick
heta "leusa" men de andra ~
fingo inget särskilt namn

44

Jul

Ungdomen sprang "annadas-
atte" och gjorde spektakel på
julannandagens morgon, men
att de hade någon stjärna minns
ingen.

Biskopen

Det har bott en biskop i Tol-
skepp.

Från Tjöllmo socken.

Under några dagars förl genom
socknen fös att inventeras dess
fornlämningar hörde jag följande
sägner.

Ballshus

Man säger att Hättorp förra
legat sydväst ut från det nu
varande i skogs kanten där marken
höjer sig över slätten. Platsen där
kallas "Ballshus". En väg döri-
fån ledde över det nuvarande
gårdet och stenar finnes kvar än
i jorden därefter.

[Fation Carlberg på Hättorps her-
gård]

7646

[Platsen beröktes och der syntes
verklig en del stenrosen sam
efters bebyggelse]

"Prinsegrava"

Wid Sandbäcken, mindre gård
röder am Hättopp finnes en grus-
backe. Där var förr en avlang ~
kulle, som kallades "prinsegrava".
"Där ska en polackeprijs være
begravdes"

[Lantbrukaren Albert Danielsson
Sandbäcken]

[På stället konstaterades en
grus grop men den antalade kullen
var borta.]

KrigLUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

47

Pärman hette en knekt härifrån
Tjällmo. Han berättade att han och
hans kamrater en gång under kriget
stodo under en bro i vattnet när
fienderna rusade över bron. På
så vis kommo de undan med
livet. Vilket krig det var kan
jag inte komma ihäg.

När Pärman kom hem var han
i många år "kyrkstöt" här : Tjäll-

mo.

[Gantbrukaren Karl Johansson]

[Baggetorp]

Jättegraven

kallos några stenar, som liggia

i fyrkant var en rom i en liten
hage söder om byn Hindstorp
och väster om landsvägen.

I samma hage finnes 3 romå
gölar som kallas Garpegölarna.
Där ska ha stått ett slag, och de
som stupat blivit begravna i gölarna.
Där har man hittat sporrar i senare
tid.

[Albert Nordskeldt, Hindstorp]

[Stenramen visade sig vara ~
omkr 8 m. lång o bestod av ett 30-kel
stora stenar. Utan tvivel är det en
fornlämning. Garpegölarna är sedan
1700-talet kända benämningar. Garper
var ju namnet på tyskarna som kommo
in i Sverige under medeltiden.]

Min mor, fru Amanda
Olsson, lämnade mig ytterligare
följande meddelan den:
[se saml. 1928 sid

Naglar

M. 1587
för man inte klippta på en tän-
dag, för då får hona den av-
klippta nageln [= få en vit fläck]
på ögat.

Om tänder.

När barnen tappa mjölk -
tänderna skade säga: "Du
läte mej få e bentann i stället

för e gulltann. Då skulle de snart
få andra tänder

En ska inte kasta en tand,
som tappats, "elden," för då får
tanna plåges, i en för tannverk.

Ljte

få barnen, om modern under
havandes kapet blir skrämd av
nägot ting. Mormor va med
och slaktade och fick blodflack
i pannan. Hon såg det i en yfigel,
och syster Lina hade en röd
fläck i pannan, när hon föddes,
men den gick bort sen.

Pers Johanna böладe som en
kalv ibland i rammen. Hon sig
av att hennes mor varit skrämd

av en kolv, när han gick med
Jahanna.

"Vadellsmärke" [större röda fläckar
som ofta ej går bort] får barnet
om modern blir rädd för någon
vädeld.

Spotta.

Man ska spotta genom
kläderna, innan de tagas på
barn, så ingen förtällar dem.

När en får kasta till vatten
ska en spotta.

Hästar.

Det är ej bra att hästar få i
sig hänsfjädrar, ty dessa väcka

Landskap: Östergötland
Härad: Finspånga
Socken: Risinge o. Vånga
Uppteckningsår: 1924

1587

Upptecknat av: Gustaf
Olsson

J2

ut på något ställe av trappen,
ja, på samma ställe, där det
satte på hönan, innan hon kom
att tappa det.

52

UDEN UNIVERSITETS
DK MINNESARKIV

Orn i tröskeln.

"I ett nybyggt hus skulle man
lägga in en levande orm i ett
hål i tröskeln och sen täppa
igen hålet. Dåvar tar.

Barn.

"Jag har hört, att det finns
de som kunde trolla, så att
födelsemörtorna kunde över-
föras till andra från kvinnan,
som skulle få barn.

De lade kol i barnets första
badratten.

Småbarn skulle inte badas,
när en förmögnande person sätta på.

Man skrämdde barn för "käll-
gubben", så de ej skulle gå för
nära källan samt för "ugglan"
eller "räven", när de ville springa
för långt bort.

Barn ska inte flå barken av
ved, för då får de svört att
lära sig läsa.

Barn ska inte springa
kring ett annat barn, som är
stilla, för då växer inte det
senare något mer.

Barn ska inte vissla för då
får de ant i tänderna

Om havande kvinnor

Om en kvinna var med barnet
 sökte man spå dess kän. då →
 trodde man, att om kvinnans
 mage var jämt rendad, skulle
 hon få en flicka, men var hon
 "tippmageter" d. v. s. mer knölig
 blev det en pojke.

"Den sjukdomen får öga", sa
 de om en kvinna, som blivit
 med barn.

Hvacksalare

Englund var en "doktor"
 som bodde "utåm Linköping"
 och räktes mycket även av
 folk från Hällestads flan.

var mycket förtändig med alla
sorters sjukdomar. 75 öre tog
han för varvt besök.

Een fra Linköping, allmänt kallad
"Linnérska", sann en tid med sen
man bodde nära Långtora station
i Hällestads men sen flyttade
 till Norrköping, räktes mycket
 för barn, som hade engelska
 sjukan. För detta lämnade han
 ut en liten tygpose med några
 starkt luktande medikamenter
 i. Ingen fick sitta vid det var
 i den posen vilken skulle bindas
 om bröstet på barnet under
 kläderna. Posen skulle sitta
 kvar i 11 dygn, under vilken tid
 barnet ej fick badas eller tas
 av underkläderna. Den måste

man kastar posen utan att se den i rinnande vatten. Nu skulle barnet badas och det i vatten, vari salt lagts, och vari nio sorters löv kokats.

Mot engelska sjukana sökte de även en quimma i Grossstorp, Risinge socken. Hon lämnade en pose han med, som man inte heller fick se i. Den skulle bindas på barnets vänstra arm.

När posen suttit sin tid måste den kastas på elden.

Båda kvinnorna de lämnade även röd och medicins mat andra sjukdomar och botade många. Verkade in på 1900-talet, men Englund var nog borta innan.

Av andra personer i ~
Hällestad har jag hört nedanstaende

Ordstår

"Unna, då säm undna å", sa
piga, när ho fick förste ungen.

"Du ä mogen" sa Trillkått

"Däva hårlitt" sa Stora Per.

["unna = undan.] "trillkått är
benämning på en trilsk och gen -
strävig och restlig person. Tärhånda
har någon burit denne benämning
som särskilt öknamin.

Talesätt.LUND
FOLKMINNESARKIV
UNIVERSITETS

Skraller å byk, då föröks.

Tjäre¹ mor å beke far, så blir
alle barna svarte.

Då likste mor hade sattt ho
på bålet,² å di andre barna sprang
ikring å streek : di busen, si busen.

Gud skape inge brådske, han
bare va åss³ skynde åss på.

[Säges när någon söker påskynda]

¹) Färvräning av "Tjäre mor"

²) bålet = bordet

³) åss = oss.